

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Kop van Jut
Stadsdeel West**

BO 13-029 Amsterdam 2013

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.3.1 Ontginningen	10
3.3.2 Kostverlorenvaart	11
3.3.3 Verstedelijking	12
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	12
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie	12
3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied	13
3.4.3 Bodemopbouw	14
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	14
4 Archeologische verwachtingskaart	15
5 Archeologische beleidskaart	17
Conclusie	18
Bronnen	19
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema	20

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van stadsdeel West een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor bestemmingsplangebied Kop van Jut. Dit is bedoeld om een beeld te krijgen van de ondergrondse cultuurhistorische waarden die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq. documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling vanaf de late middeleeuwen tot in de 20ste eeuw van de voormalige Sloter Binnenpolder waarin bestemmingsplangebied Kop van Jut is gelegen. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijk- topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

De archeologische verwachtingskaart (p. 15-16) bestaat uit vier zones, waarvan één met een archeologische verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd. De beleidskaart telt twee zones (p. 17). Hiervoor is gespecificeerd of er bij bouwplanontwikkeling archeologisch vervolgonderzoek nodig is.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen, dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van stadsdeel West heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van het bestemmingsplangebied Kop van Jut, stadsdeel West.

Met het bureauonderzoek wordt een overzicht gegeven van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Kop van Jut ligt aan de Kostverlorenvaart ten zuiden van de Jan van Galenstraat.

1.1 Administratieve gegevens

Oprachtgever Stadsdeel West
Contactpersoon Dhr. R. de Graaf
Adres Postbus 57239
Postcode / plaats 1040 BC Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25 G
ARCHIS meldingsnr.	56183	ARCHIS afmeldingsnr.	45877
X-coördinaat N	119.636	Y-coördinaat N	487.729
X-coördinaat O	119.795	Y-coördinaat O	487.689
X-coördinaat Z	119.588	Y-coördinaat Z	487.311
X-coördinaat W	119.403	Y-coördinaat W	487.633

Locatie

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie (ILC).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de ILC zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de ILC zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de ILC beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

³ Provincie Noord-Holland, 2010.

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

⁴ BMA, 2005

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond op gemiddeld 2 à 3 m ÷ NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

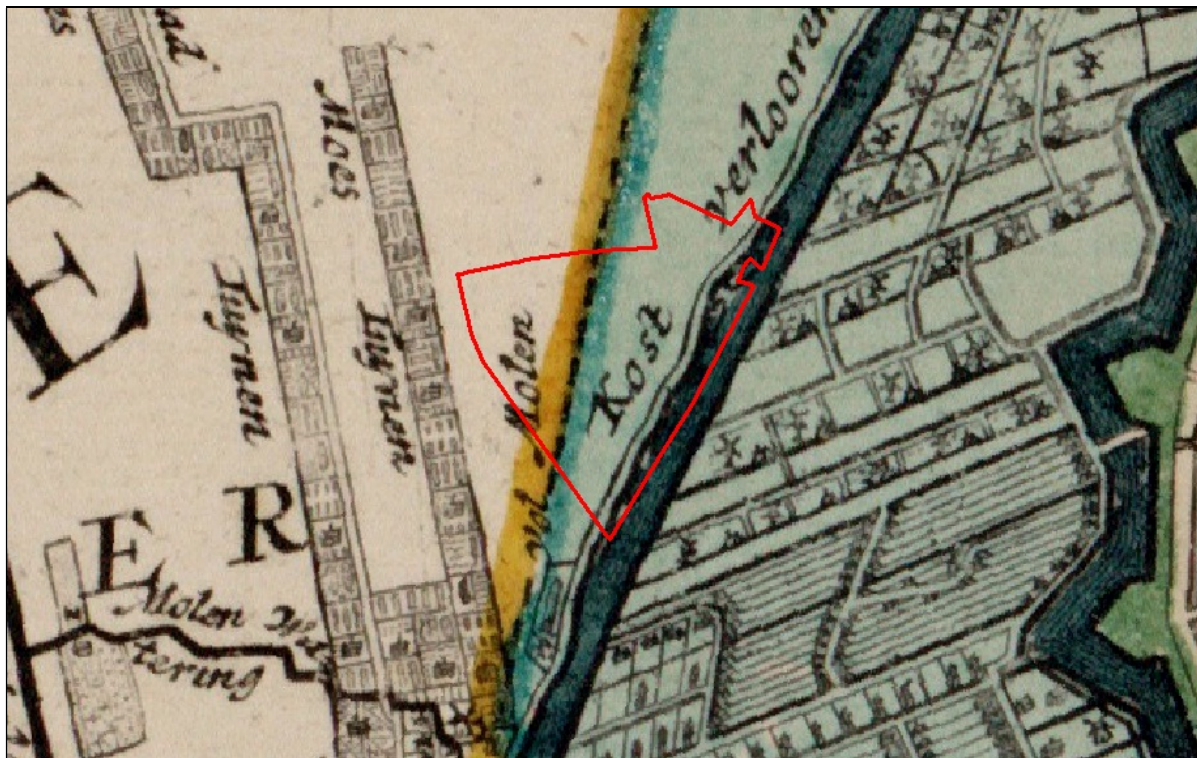
De vroegste sporen van menselijke bewoning of activiteiten binnen het gemeentelijk gebied van Amsterdam gaan dankzij recente vondsten in de Noord/Zuidlijn bouwputten op het Damrak en Rokin terug tot het late Neolithicum (ca. 2400 v. Chr.). Ook rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn dergelijke oude vindplaatsen.

De oudste stedelijke bewoningssporen, voor zover nu archeologisch bekend, beginnen in de 12de eeuw en zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekafe en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een aarden wal met 11 bolwerken ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. De nieuwe bakstenen stadswal kreeg in totaal 26 bolwerken en had een gracht in het tracé van de huidige Singelgracht. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ kwamen de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen. Tussen 1915 en 1940 werd in Noord, Oost, Zuid en West de Gordel 20-40 gebouwd. Deze wordt gevolgd door de naoorlogse tuinsteden in West, Buitenveldert en Noord, en in de jaren zestig en zeventig door het volbouwen van de Bijlmermeerpolder. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ. Daarnaast wordt door de bouw van woningen binnen het bestaande stedelijk gebied ingezet op verdichting van de stad.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Plangebied Kop van Jut ligt in de voormalige Sloter Binnenpolder. Het gebied wordt ook Marcanti-eiland genoemd. Voor de historisch-topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt, waaronder de kaart van Nicolaes Visscher (ca. 1700), de Topografisch Militaire Kaart (1854), de Chromotopografische Kaart (1890) en de kaart van Publieke Werken uit 1929 en 1936.

2 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Visscher uit ca. 1700

3.3.1 Ontginningen

De Sloter Binnenpolder behoorde tot in de 19de eeuw tot de ban Sloten. Dit rechtsgebied vormde met Osdorp, Sloterdijk en de Vrije Geer de ambachtsheerlijkheid Sloten. Oorspronkelijk waren de polders een veengebied waarvan de ontginning startte in de 11de of 12de eeuw. Haaks op bestaande waterlopen werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van perceleringsloten gescheiden. Deze sloten, nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 3a), dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond.⁵ Als gevolg van de ontwatering daalde het maaiveld en werd de grond weer natter. Er werden nieuwe stroken veen in cultuur gebracht, waarbij de bewoning verplaatste en de achterkade als secundaire ontginningsas in gebruik werd genomen.⁶

Om het waterniveau binnen het ontgonnen land op peil te houden werden in de 15de en 16de eeuw kades en dijken aangelegd. Hierlangs werden molens gebouwd, die het overtollige water op wateringen loosden. Door dit systeem van afwatering ontstonden de polders waarin het waterpeil werd beheerst.

⁵ Heijdra 2004, 16

⁶ Stol 1993, 29; Borger 1987, 16-17

3a en b Het plangebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart uit 1854 (a: links) en de kaart van Publieke Werken uit 1929 (b: rechts)

3.3.2 Kostverlorenvaart

De zuidoostelijke grens van Kop van Jut ligt in de Kostverlorenvaart. Deze waterweg is in 1413 gegraven, mogelijk op de plek van een bestaande waterloop. De vaart diende als afvoer van overtollig water uit de Sloter Binnenpolder richting het IJ, en het vormde een verbindingsroute tussen Amsterdam en Leiden. Hierdoor was men niet langer genoodzaakt via het Spaarne en Haarlem naar Leiden te reizen. De Haarlemmers liepen op grote schaal tolgeden mis richtten als tegenactie regelmatig vernielingen aan bij het nieuwe kanaal. De graaf van Holland, die in Haarlem resideerde, verbood het gebruik van de vaarweg en liet een dam in de vaart bouwen. De aanleg van de vaart was daardoor een verspilling van geld oftewel een 'Verloren Cost'.⁷ Ondanks de sabotage ontwikkelde de Kostverlorenvaart zich uiteindelijk tot een belangrijke verbindingsweg met steden in het zuiden. Er werden meerdere overhalen aangebracht, om de schepen vanuit de polder naar de vaart en vice versa over te hevelen.⁸

Als gevolg van toenemende verkeersdrukke ter plaatste van de Overtoom en de tolbrug bij de Baarsjes verscheen vanaf het einde van de 16de eeuw een groeiend aantal herbergen en uitspanningen rond de oversteekplaatsen.⁹ Zoals op de kaarten uit 1700 (afb. 2) en 1854 (afb. 3a) te zien is, vond de bedrijvigheid hoofdzakelijk ten zuiden van het huidige plangebied en aan de overzijde van de Kostverlorenvaart plaats (afb. 4). Op de kaart uit 1854 is binnen het plangebied wel bebouwing ingetekend. Dit betreft waarschijnlijk een boerderij, uit de eerste helft van de 19de eeuw, mogelijk eind 18de eeuw.

⁷ Schmall 1987, 40-41.

⁸ Van den Hoek Ostende 1986, 27-28.

⁹ Heijdra 2004, 21.

3.3.3 Verstedelijking

Tot in de jaren '20 van de 20ste eeuw bleef de Sloter Binnenpolder een agrarisch en grotendeels onbebouwd gebied. Op een kaart waarop ophogingen door de gemeente op staan aangegeven, blijkt dat het gebied in 1928 bouwrijp is gemaakt. In die fase is ook de kleinschalige bebouwing aan de vaart gesloopt. Op de kaart van Publieke Werken uit 1936 is het gebied bij de stad betrokken en ingericht. Pas in de tweede helft van de 20ste eeuw zijn de woningen gebouwd die er nog steeds staan.

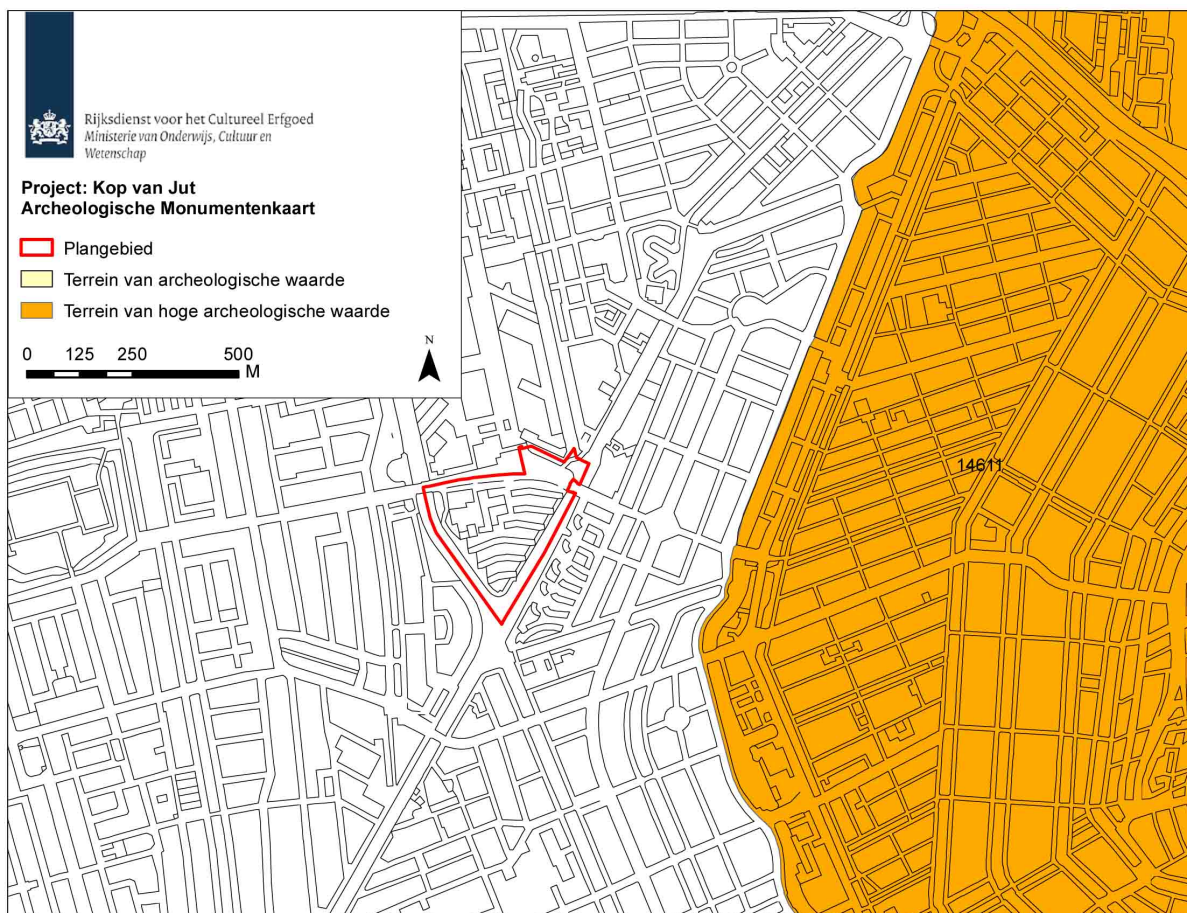

4 De Kostverlorenvaart ten zuiden van het plangebied, vanuit de Sloterpolder richting de stad gezien (tekening Jan Hulswit 1800-1820, SAA)

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie

Binnen het plangebied zijn volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen archeologische monumenten aangewezen. Ook is het gebied vrij van zones met een archeologische waardering (afb. 5). De Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland komt overeen met het AMK-kaartbeeld. De verwachtingen op deze kaarten zijn algemeen van aard en dienen in het geval van bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt in het volgende hoofdstuk en is gebaseerd op de historisch-topografische analyse.

5 Het plangebied Kop van Jut (rood omlijnd) op de Archeologische Monumentenkaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). Dit kaartbeeld is ook opgenomen in de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland

3.4.2 Vindplaatsen

Binnen het plangebied is geen archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd. Wel is ten zuiden van het plangebied aan de Kostverlorenvaart in 2005 een veldonderzoek uitgevoerd (afb. 6). Deze plek aan de Baarsjesweg, bekend als het RIVA-terrein, is qua topografie vergelijkbaar met Kop van Jut. Vanwege de hoge grondwaterstand van 0,5 m ÷ NAP bleef het onderzoek beperkt tot drie afzonderlijke putten. Uit de proefsleuven bleek dat het oude loopoppervlak op 1,6 tot 1,8 m - NAP lag. Daarop lag een ophogingspakket van ongeveer 2 m zand en puin. Op het loopoppervlak zijn fragmenten aardewerk van rond 1800 aangetroffen en muurresten die duiden op 18de-eeuwse bebouwing.¹⁰

¹⁰ Gawronski 2006, 13

6 Het plangebied (rood omljnd) en de vindplaats

3.4.3 Bodemopbouw

Het maaiveld van de Sloter Binnenpolder lag tot de verstedelijking in de 20ste eeuw 1,6 tot 2 m – NAP. Dit komt overeen met de resultaten van de opgraving van het RIVA-terrein. Dit terrein ligt ook aan de Kostverlorenvaart, en zal ongeveer dezelfde historische maaiveldhoogte hebben gehad als het huidige plangebied, ca. 1.7 m – NAP.¹¹ Uitgaande van de huidige hoogte van ca. 1,3 m + NAP, is de polder op deze locatie opgehoogd met in totaal ongeveer 3 m zand. Pas vanaf 3 m onder het maaiveld kunnen eventuele archeologische resten worden verwacht.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Uitgaande van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het plangebied Kop van Jut materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Vanwege vroegere bewoning aan de Kostverlorenvaart kunnen in het plangebied verkavelingssloten of andere overblijfselen, zoals afval of bebouwingsstructuren, aanwezig zijn. De archeologische sporen van landgebruik en losse vondsten vertonen in de regel een wijde verspreiding en hebben een lage trefkans. Het is waarschijnlijk dat door het gewicht van het ophogingspakket en de huidige bebouwing, het bodemarchief niet meer intact aanwezig is.

¹¹ Kaart Publieke Werken 1936

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Kop van Jut materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van de materiële neerslag voor het plangebied met drie zones zonder archeologische verwachting (A,C,D) en één zone met verwachting (B).

A: Bebouwing aan de Kostverlorenvaart

Betreft een zone aan de Kostverlorenvaart waar bebouwing uit de eerste helft 19de eeuw, mogelijk 18de eeuw wordt verwacht. De materiële neerslag binnen deze zone betreft ophogingen, funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen. De eventuele archeologische sporen zijn waarschijnlijk niet bewaard gebleven door sloop en ontwikkeling in the 20ste eeuw.

B: Kostverlorenvaart

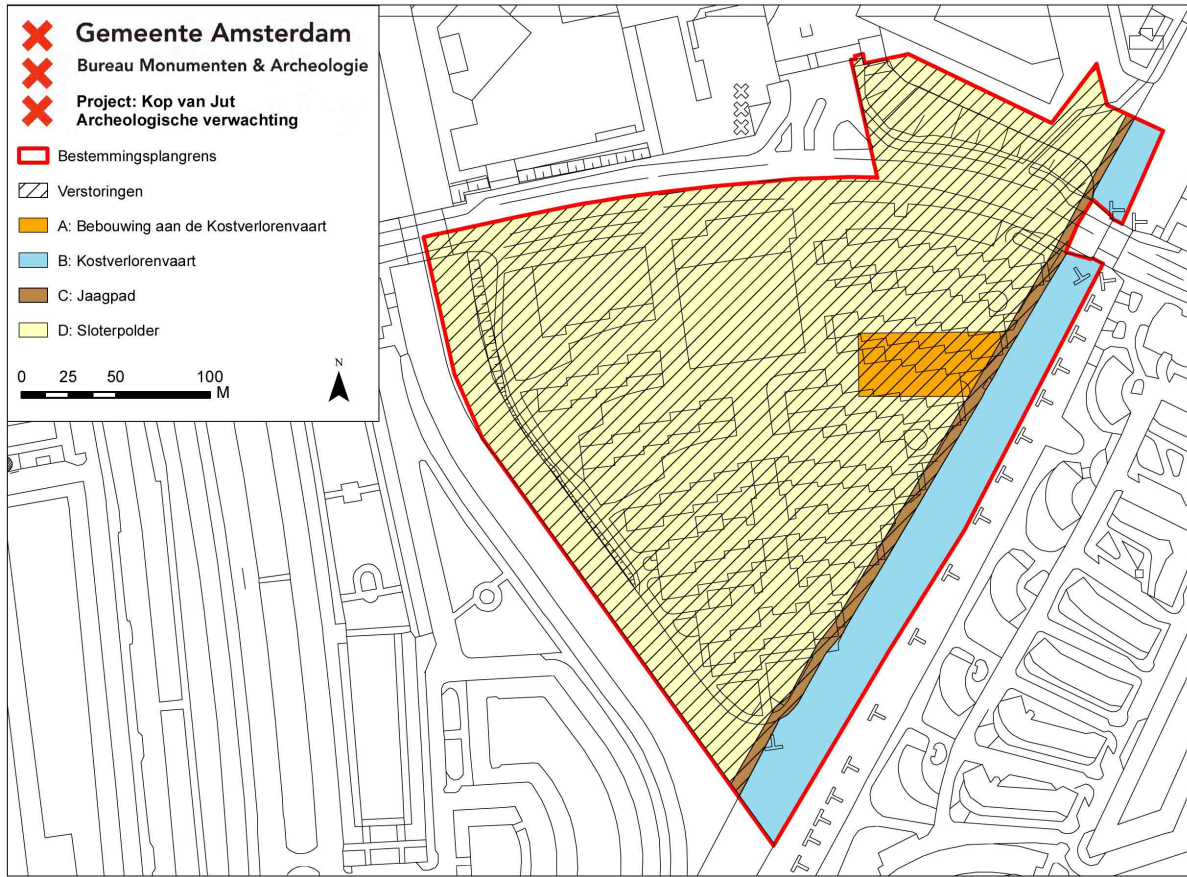
Hier kunnen overblijfselen aanwezig zijn die verband houden met scheepsvaart vanaf de middeleeuwen of stadsafval van Amsterdam. De mogelijke vondsten hebben een wijde verspreiding. Bij eventuele baggerwerkzaamheden is het waardevol een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren, om de verspreide vondsten te kunnen bergen.

C: Jaagpad langs de Schinkel

De archeologische resten die op de plek van het historische jaagpad kunnen worden aangetroffen, bestaan uit losse vondsten. Deze hebben een wijde verspreiding en de zone is waarschijnlijk verstoord door de aanleg van de huidige bebouwing. De archeologische verwachting is negatief.

D: Sloterpolder

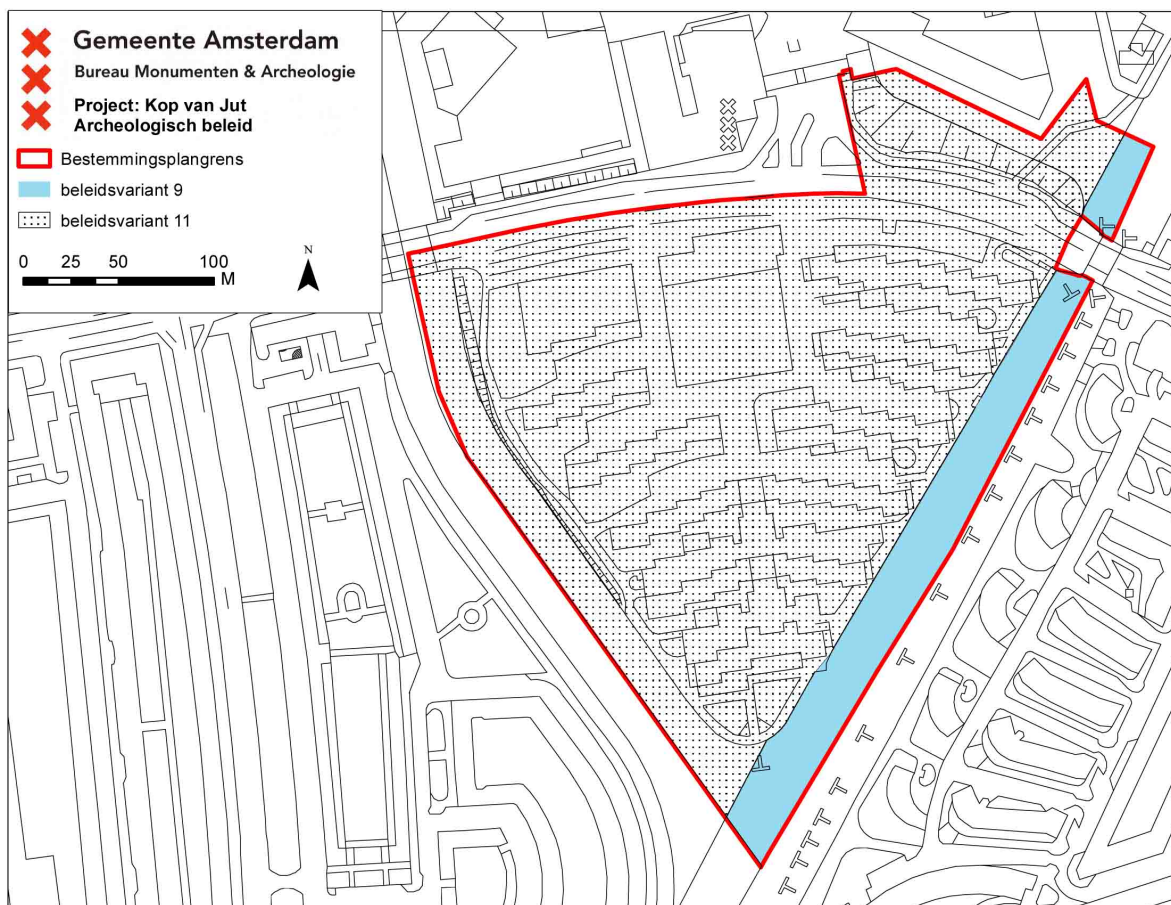
Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met ontginning of landgebruik vanaf de 11de tot in de 20ste eeuw. De materiële neerslag betreft mogelijke sporen van ontginning en verkaveling, losse vondsten of afval van bewoning uit de omgeving. Omdat deze overblijfselen weinig samenhang en een wijde verspreiding hebben en door 20ste-eeuwse bebouwing waarschijnlijk een groot deel is verstoord, geldt voor dit deel van het plangebied een negatieve verwachting.

5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het plangebied Kop van Jut is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop één zone met bijbehorende specifieke beleidsmaatregel (Appendix: beleidsvarianten, stroomschema).

- **Beleidsvariant 9: verwachtingszone B**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodembodem kleiner dan 10.000 m².
- **Beleidsvariant 11: verwachtingszone A, C, D**
Vanwege de verwachte verstoring geldt voor deze zone uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle bodemingrepen.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Kop van Jut. Hiervoor gelden twee archeologische beleidszones, waarvan één wordt vrijgesteld van verder archeologisch onderzoek. Voor de andere zone geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.000 m².

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie wordt gemeld zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS): <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>

Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie provincie Noord-Holland: <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>

Stadsarchief Amsterdam (SAA): <http://beeldbank.amsterdam.nl/>

Literatuur

BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*, Amsterdam 2005

BMA, *Erfgoedagenda Amsterdam 2010-2014*, Amsterdam 2010

Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied,' in: W.F. Heinemeijer, & M. F. Wagenaar, *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*, Ede/Antwerpen 1987, 16-17.

Gawronski, J., 'Amsterdam: Baarsjesweg 199', in: Willemsen A., e.a. (red.): *Holland, Archeologische Kroniek van Holland over 2005*, Amsterdam 2006, 13.

Heijdra, T., *Bos en Lommer en De Baarsjes. De geschiedenis van Amsterdam-West*, Alkmaar 2004

Hoek Ostende, J.H. van den, 'Poldermolens rond Amsterdam', *Amstelodamum* 70 (1978) 360-393

Kruizinga, J. *XYZ van Amsterdam*, Amsterdam 2002

Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*, Haarlem 2010

Schmall, H., 'De rand van de stad. Industriële en agrarische activiteiten', in Heinemeijer, W.F. en Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*.

Ede/Antwerpen 1987, 40-43

Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993

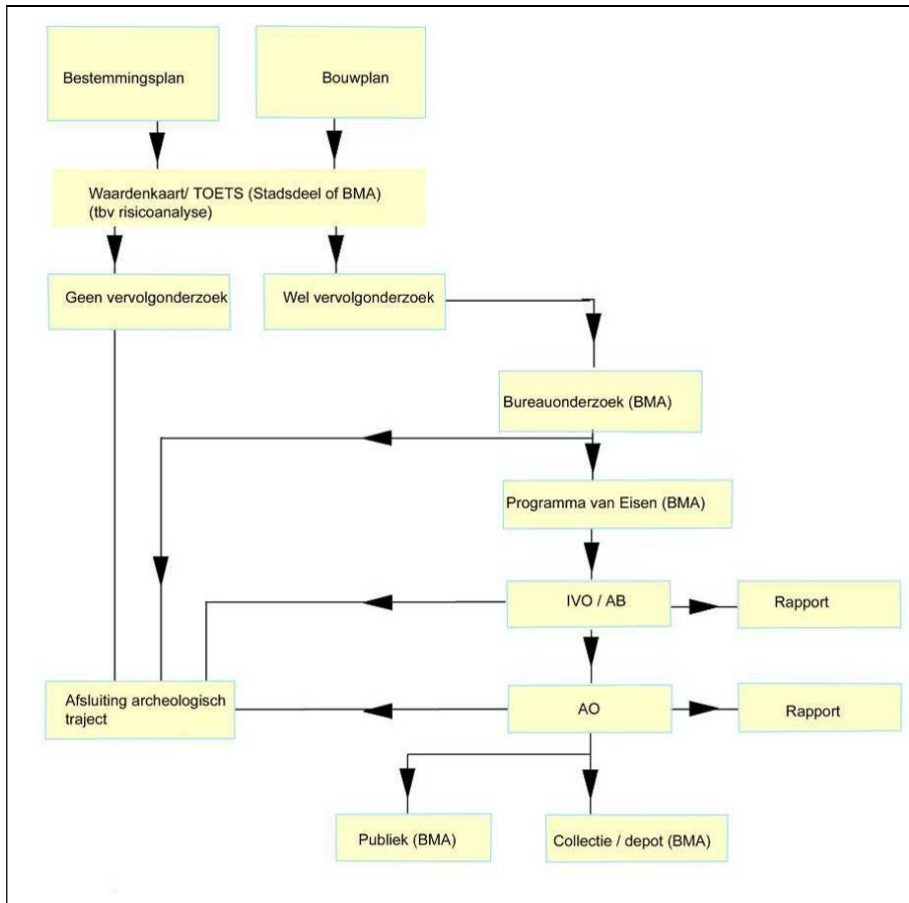
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden die als vaarweg in gebruik zijn of waren binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de (voormalige) waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².
- 10: Gebieden die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.
- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen vanwege eerder archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. Verder betreft het gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde

van de 19de en in de 20ste eeuw. Voor al deze situaties geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

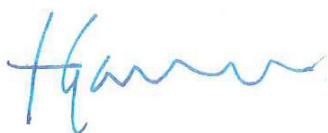

Stroomschema archeologie BMA

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 13-029

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

Hoofd afdeling Archeologie BMA
Prof. dr. J.H.G. Gawronski

BRL SIKB 4000 PROTOCOL 4002

Datum: 24-04-2013
Status: definitief
Redactie: prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst: dr. J. Euwe, drs. J. van den Dijssel
Cartografie: drs. J. van den Dijssel

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2013
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.